Skogens gröna heltäckningsmatta

I filmen Ronja Rövardotter blir Ronjas häst riven av en björn och Ronja säger till Birk: ”Fort – hämta vitmossan, annars mister hon allt blod!”

Mosskunskaper som Ronjas kan komma väl till pass. Flera av våra vanliga mossor användes förr i tiden som nyttoväxter, bland annat vitmossa som har mycket stor vätskeupptagningsförmåga – just det som Ronja utnyttjade. Den gröna heltäckningsmattan som mossor utgör i skogen visar sig när man tittar lite närmare vara en mångfald av arter. På den här sidan visas vitmossa, husmossa, väggmossa och björnmossa, alla ganska vanliga mossor i Sverige.

Att vitmossa är så bra på att suga upp vatten beror på att vätskan samlas i döda ihåliga celler, något som förr i tiden unnyttjades bl.a. till blöjor. Vitmossa växer på fuktiga platser som t.ex. myrar. I myren omvandlas de undre döda delarna av vitmossan sakta till torv, som kan användas till bränsle.

Testa att krama ur fuktig vitmossa för att se hur mycket vatten som ryms i den. Jämför med några andra arter av mossa. Vill man vända på försöket kan man istället använda torkade mossor och undersöka hur mycket vatten de kan suga upp. Med hjälp av en våg kan man mäta vikten före och efter och räkna ut mängden vatten.

FOTO: BÖRGE PETTERSSON

Husmossa kallas ibland för våningsmossa. Den kan ha upp till tio våningar, särskilt i norra Sverige där de underliggande delarna förmultnar långsammare än i södra Sverige.

Väggmossa har en rödaktig stam och användes förr i tiden liksom husmossa att täta väggar och fönster med.

Björnmossa ser uppifrån ut som ett litet hav av alldeles symmetriska gröna stjärnor.

Vitmossa är sällan vit utan oftare rosa, brun, röd, och/eller grön i många nyanser. Vit blir den när den har torkat, därav namnet.

Kan man sätta mossa i vas?

Mossor har inga rötter och inga kärl som leder vatten, utan de tar upp vatten direkt genom stam och blad. Prova att sätta lite färsk björnmossa i ett glas med vatten. Sätt lika mycket björnmossa i ett glas utan vatten och placera detta i en sluten plastpåse tillsammans med blött hushållspapper. Följ vad som händer med mossorna. Man kan också starta med vissen mossa i båda glasen och se om man kan få någon av dem att piggna till.

De flesta mossor har skilda han- och honplantor. När det är fuktigt av dagg eller regn simmar spermier över från hanplantorna till honplantorna. Från den befruktade honplantan växer det upp en sporkapsel på ett smalt skaft. Ur kapseln sprids så småningom tusentals sporer som gror till nya han- och honplantor.